

Iwona LATKOWSKA*
doktorantka, Instytut Historii
Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

Samobójcze zamachy terrorystyczne jako rodzaj gry politycznej (w kontekście bezpieczeństwa XXI wieku)

Streszczenie

Mogłoby się wydawać, że terroryzm samobójczy stanowi broń niemal idealną. Człowiek z przypiętym pasem szahida jest najsilniejszym ogniwem w wojnach, które zaczęto prowadzić u progu XXI wieku. Państwa samodzielnie, ale też w ramach współpracy międzynarodowych organizacji i instytucji, mają ograniczone środki w tej nierównej ideologicznie walce. Bojownikami umierającymi w imię wiary po psychologicznej „obróbce” w rękach organizacji terrorystycznych stają się nie tylko mężczyźni, ale także kobiety, a nawet dzieci. Machina, którą trudno zatrzymać, stanowi realne zagrożenie przede wszystkim dla Europy, która stała się nowym obszarem werbunkowym, zasilającym szeregi organizacji terrorystycznych.

Słowa kluczowe: terroryzm, terrorysta samobójca, organizacje terrorystyczne, fundamentalizm, bojownicy, ataki terrorystyczne.

Dwie ostatnie dekady XX wieku, a także pierwsze 15 lat wieku następnego, to okres stosowania okrutnych metod walki, jakimi są samobójcze zamachy terrorystyczne, podejmowane w celu wywarcia wpływu na ośrodki decyzyjne. Immanentną cechą współczesnego terroryzmu są polityczne motywacje, których egzekwowanie stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego współczesnych państw europejskich. Prezentowany artykuł ma na celu przybliżenie definicji samobójczych ataków terrorystycznych, ze szczególnym uwzględnieniem fundamentalizmu islamskiego. Autorka przedstawi także zasady tzw. „kryminalnego procesu”¹, na podstawie którego zostaje ukształto-

* latkowskaiwona@vp.pl

¹ Według B. Hołysta, jest to określenie dotyczące zespołu czynników składających się na przebieg procesu kształtowania się terrorysty – B. Hołyst, *Suicydologia*, Warszawa 2012, s. 117–118.

wany samobójczy terroryzm (Brunon Hołyst), a także gwarancja skuteczności tego typu zamachów wobec przeciwników.

Zagadnienia dotyczące terroryzmu, mimo długiej już historii tego zjawiska, do lat 80. XX wieku, a nawet dalej, bo do 2001 r., były niemal obce świadomości, zwłaszcza tej młodszej części społeczeństwa Zachodu, dla której termin ten, jeśli w ogóle, kojarzony był z dalekimi krajami arabskimi. Terroryzm od tego czasu nabrał nowego znaczenia, a jego globalny rozmiar po raz pierwszy przybrał tak mocno na sile. Zjawisko to budzi strach i jest narzędziem nie tylko fizycznego, ale również psychologicznego nacisku, zarówno na zwykłych obywateli, jak i na władzę.

Definicji terroryzmu powstało tyle, ilu badaczy próbuje opisać to zjawisko. Typowo akademicką definicję przedstawia Alex Peter Schmid², który uważa, że terroryzm to:

metoda wywoływania strachu za pomocą powtarzanych działań cechujących się przemocą, stosowanych przez (pół)podziemne jednostki, grupy lub państwa z powodów indywidualnych, przestępczych lub politycznych. W odróżnieniu od zabójstwa, bezpośrednie przedmioty przemocy nie są tożsame z głównymi celami terroryzmu. Osoby będące bezpośrednimi przedmiotami przemocy są wybierane losowo (cele przypadkowe) lub selektywne (cele reprezentacyjne lub symboliczne) z populacji i służą jako nośnik wiadomości. Procesy komunikacyjne między terrorystą (organizacją), (narażonymi na niebezpieczeństwo) ofiarami oraz głównymi celami terrorystów są oparte na groźbie oraz przemocy i stosowane jako środek manipulacji głównym celem (audytorium), przekształcając go w cel terroru, cel żądań lub cel uwagi, w zależności od tego, czy terroryści przede wszystkim starają się dokonać zastraszenia, wymuszenia, czy też przeprowadzić akcję propagandową³.

Powyższe słowa wyraźnie uwypuklają psychologiczne aspekty podejmowania ataków terrorystycznych przez mniej lub bardziej zorganizowane grupy terrorystyczne, co niewątpliwie stanowi zagrożenie dla ładu współczesnego świata i stosunków międzynarodowych. Samobójcze ataki terrorystyczne stają się coraz bardziej powszechne, a skutki takich działań są coraz częściej odczuwalne przez ludność cywilną. Jednak, jak słusznie zauważa Bartosz Bolechów, atakowanie przez terrorystów celów obywatelskich, tj. niezwiązanych bezpośrednio z polityką prowadzoną przez Zachód, rzadko kiedy stanowi działanie pozbawione sensu. W rzeczywistości ataki te są skrupulatnie przemyślane, a ofiary w przekonaniu terrorystów stają się winne danej sytuacji chociażby dlatego, że popierają działania swojego rządu⁴.

Ataki terrorystyczne, ich celowość oraz stosowane metody, szczególnie w obliczu wydarzeń ostatnich kilkunastu lat, wymusiły na naukowcach stworzenie definicji terroryzmu, ściśle związanej z aktami samobójczymi, które podej-

² Alex Peter Schmid poddał analizie 109 różnych definicji terroryzmu, z których wyszczególniono 22 najczęściej występujące elementy.

³ J. Horgan, *Psychologia terroryzmu*, Warszawa 2015, s. 41.

⁴ B. Bolechów, *Terroryzm w świecie podwubiegunowym*, Toruń 2002, s. 16–17.

mowane są przez samych terrorystów. Zgodnie z definicją Marthy Crenshaw, terroryzm samobójczy to „akty terroryzmu, w których śmierć sprawcy jest koniecznym warunkiem ich przeprowadzenia”⁵. Yoram Schweitzer definiuje natomiast terrorystyczny atak samobójczy jako akt motywowany politycznie, dokonany przez samoświadomego człowieka lub ludzi, którzy z premedytacją poświęcają własne życie, mając na celu zniszczenie konkretnych obiektów, warunkiem koniecznym ukończenia misji jest śmierć sprawcy⁶. W obu przypadkach *conditio sine qua non* samobójczego zamachu terrorystycznego jest śmierć osoby dokonującej ataku.

Idee przyświecające działaniom zamachowca samobójcy sięgają swoimi korzeniami m.in. do dwunastowiecznych asasynów, czyli członków szybkiej sekty, która na perskiej ziemi utworzyła siatkę składającą się z „mistrzów zadawania szybkiej śmierci”, czyli tzw. skrytobójców. Dowodził nimi Hassan Ibn Sabbah, nazywany także „starcem z gór”, właściciel twierdzy Alamut zdobytej podstępem, co przysporzyło mu wielu wrogów, na których nasyłał swoich zamachowców samobójców⁷. Należący do ww. formacji asasyni tworzyli stałą i zwartą strukturę konspiracyjną, stosowali akty terroru jako główne metody akcji i stałą działalność, a ich mordy miały rozbudowane uzasadnienie ideologiczne. Akty członków tej formacji cechował niepoohamowany fanatyzm, nakazujący im umierać w imię wiary⁸.

Samobójcze ataki terrorystyczne mogą być wynikiem poszukiwania nowych sposobów prowadzenia walki, mających na celu zastraszenie, a następnie zniszczenie przeciwnika. Jak już wspomniano, stanowią one nie tylko sposób dokonywania olbrzymich często zniszczeń (np. za pomocą pasa szahida, tj. przypiętych do terrorysty ładunków wybuchowych), ale także wywołują negatywny efekt psychologiczny, który ma na celu wstrząsnąć opinią publiczną, zwrócić uwagę świata, wywołać strach! Strategia działania terrorystycznego ma jednak przede wszystkim spowodować pożądane skutki, wymusić określone decyzje. Na fakt ten zwrócił uwagę m.in. Schmid⁹, a szerzej pisali o tym Nehemia Friedland i Ariel Merari, podając charakterystyczne dwie cechy terroryzmu: po pierwsze, świadomość ludzi doświadczających takiej formy przemocy, że terroryści mają właściwie nieograniczone możliwości działania, po drugie, zasięg działań terrorystycznych obejmuje nie tylko bezpośrednie ofiary¹⁰.

⁵ M. Crenshaw, *Suicide terrorism in comparative perspective*, [w:] *Countering Suicide Terrorism. An international Conference, The International Policy Institute for Counter-Terrorism at the Interdisciplinary Center*, Herzliya 2001, s. 21; za: B. Bolechów, *Terroryzm – aktorzy, statyści, widownie*, Warszawa 2010, s. 170.

⁶ Y. Schweitzer, *Suicide Terrorism: Development and main characteristic*, [w:] *Countering Suicide Terrorism...*, op. cit., s. 76; za: B. Bolechów, *Terroryzm – aktorzy...*, op. cit., s. 171.

⁷ W. Dietl, K. Hirschamn, R. Tophoven, *Terroryzm*, Warszawa 2009, s. 220.

⁸ J. Tomaszewicz, *Terroryzm na tle przemocy politycznej (zarys encyklopedyczny)*, Katowice 2000, s. 49–50.

⁹ J. Horgan, *Psychologia...*, op. cit., s. 23.

¹⁰ Ibidem.

W rozważaniach dotyczących samobójczych ataków terrorystycznych nie sposób pominąć faktu, że terroryzm w świadomości Zachodu jest nierzadko i błędnie łączony wyłącznie z działaniem terrorystów w imię wiary. Z uwagi na charakter działań, ale też głoszoną ideologię, często określa się ich zatem mianem fundamentalistów czy fanatyków religijnych. Często też, choćby z uwagi na rozpowszechnione akty podejmowane przez formacje typu Al-Kaida, wykorzystuje się tu także termin „islamiści”, nie precyzując, czy łączy się on z fundamentalizmem islamskim. Tymczasem islamista w pierwotnym znaczeniu to po prostu „badacz kultury i religii islamu, znawca islamistyki”¹¹. Odwołując się do islamu, jednej z największych religii świata, opartej na wierze w jedyne Boga, Allaha, i świętej księdze Koran, należy zaznaczyć, że zabrania on samobójstwa, ale nagradza męczeństwo. Natomiast sama idea samobójczych ataków wywodzi się z szyickiej postaci islamu, która męczeństwo uważa za najwyższą wartość¹². Swoje wpływy zaznacza na całym globie i stanowi postrach dla największych mocarstw świata.

Współcześnie do organizacji skupiających terrorystów samobójców (np. Hamas) werbowane są osoby młode, w przedziale wiekowym 16–25 lat, pochodzące zwykle z warstw średnich i legitymujące się wykształceniem wyższym. Według Hołysta, zanim osoba taka stanie się zamachowcem-samobójcą, musi przejść tzw. „kryminalny proces”, czyli fazy, które kształtują terrorystę¹³. W procesie tym wyróżnić można kilka zasadniczych elementów. Po pierwsze, ważnym czynnikiem wpływającym na osobowość zamachowca jest jego otoczenie – dorasta on w zamkniętych systemach społecznych. Po drugie, co także związane jest z otoczeniem i ma zasadniczy wpływ na psychikę adolescenta, istotnym elementem jest dom, szkoła czy meczet, w których dominujący jest kult martyrologii. Po trzecie, ważnym aspektem kształtującym życie zamachowcy-samobójcy jest doświadczenie tragicznego przeżycia, np. związanego ze śmiercią bliskiej osoby na oczach adolescenta, spowodowaną przez osoby trzecie. Żywe wspomnienia związane z tym doświadczeniem przeradzają się w chęć dokonania zemsty, rodzą nienawiść i dążenie do bycia męczennikiem. Po czwarte, zamachowiec posiada poczucie obowiązku, który musi spełnić wobec społeczeństwa, w imię wyższego dobra. Po piąte, pieczę nad terrorystą sprawuje organizacja, która przygotowuje go, szkoli, a następnie decyduje o miejscu i czasie dokonania zamachu. Zadaniem tejże organizacji jest również stworzenie takiej sytuacji, z której terrorysta nie ma odwrotu. Częstym elementem poprzedzającym dokonanie zamachu jest pozostawianie przez terrorystę pożegnalnego listu dla rodziny. Po wykonanym zadaniu organizacja sprawuje opiekę nad rodziną zamachowca-samobójcy, gwarantuje zabezpieczenie finansowe w formie renty oraz dba o warunki lokalowe. W rodziców wpojona zostaje duma, która wynika

¹¹ A. Markowski, R. Pawelec, *Słownik wyrazów obcych i trudnych*, Warszawa 2002, s. 390.

¹² W. Dietl, K. Hirscham, R. Tophoven, *Terroryzm...*, op. cit., s. 220–221.

¹³ B. Hołyst, *Suicydologia...*, op. cit., s. 817–818.

z czynów syna czy córki. Dzień śmierci terrorysty nie jest związany z żałobą, a z uroczystością i świętowaniem, otrzymywaniem gratulacji i przyjmowaniem gości. Niezwykle istotnym elementem tego procesu jest racjonalizacja czynu, czyli wzmacnianie chęci poniesienia śmierci, poprzez np. umacnianie przeświadczenia o byciu wybranym przez Allaha. Postępowanie samobójcy-terrorysty jest postrzegane podobnie jak śmierć poniesiona przez żołnierza na froncie, a zatem również jako samobójstwo altruistyczne¹⁴. Jak można wywnioskować z powyższego, organizacje tego typu wykreowały kult poświęcenia życia w imię świętej religii, gdzie zostanie szahidem staje się celem nadrzędnym. Co więcej, wpływ organizacji samobójczych jest tak silny i przekonujący, że pozwala najbliższej rodzinie zaakceptować taki stan rzeczy, a nawet go pochwalić.

Działania terrorystów-samobójców to jednak nie tylko kwestia wyszkolenia w ramach organizacji, to również aspekt psychologiczny, tj. charakter samej jednostki. O osobowości terrorystycznej pisał m.in. Jerzy Sielski, według którego cechą odpowiadającą za świadomość terrorysty jest temperament. Podążając za Giovannim Sartorim i odwołując się do kategorii struktur poznawczych, Sielski uważa, że terrorysta posiada umysł zamknięty, oporny na dowodzenie i argumentację, a więc z punktu widzenia siły przekonań będzie to osobowość fanatyczna lub fundamentalistyczna¹⁵. Wspomniany umysł zamknięty określają czynniki: aksjologiczny, instytucjonalny i psychologiczny. Pierwszy z nich odnosi się do systemu wartości, który u potencjalnego terrorysty wyzwała motywację i uzasadnia agresywne działania. Czynniki instytucjonalny ma tu znaczenie zbliżone do wspomnianych przez Hołysta aspektów organizacyjnych kształtujących terrorystę, tj. do formacji, która sprawuje nad nim pieczę, a w tym wypadku dba również o jego motywację do skutecznego działania. Organizacja sprawuje nadzór także nad poprawną retoryką wobec działań terrorysty, np. Hezbołlah pilnował tego, by męczennik walczący w ramach dżihadu był traktowany z szacunkiem. Szejk Naim Kassem, dzięki umiejętności manipulacji, potrafił logicznie uzasadnić słusność samobójczych zamachów terrorystycznych. Wokół Szahid as-said, czyli szczęśliwego męczennika, powstaje kult – nazwiska śmiałków, pożegnalne wideo czy zdjęcia z samego zamachu emitowane są w telewizji, gazetach czy radiu¹⁶. Wdowa po Szahidzie otrzymuje oficjalny tytuł awalat asz-szuhada, a rodzina po śmierci męczennika zostaje objęta ochroną. Z ramienia organizacji dla bliskich, rodzin terrorysty powstają specjalne szpitale, szkoły, przedszkola czy osiedla mieszkalne¹⁷, które mają usprawiedliwić działanie zamachowca. Przyszły terrorysta-samobójca nie musi być charyzmatycznym

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ J. Sielski, *Osobowość fundamentalistyczna i fanatyczna opoka działań terrorystycznych (osobowość terrorysty)*, [w:] K. Kowalczyk, W. Wróblewski (red.), *Terroryzm globalne wyzwanie*, Toruń 2006, s. 108–110.

¹⁶ C. Reuter, *Zamachowcy – samobójcy. Współczesność i historia*, Warszawa 2003, s. 90; za: ibidem.

¹⁷ Ibidem.

przywódcą, ani też urodzić się z wpojona misją ataku, takie zadanie ma organizacja, która formuje umysł zamknięty.

Działania sprzyjające ukształtowaniu umysłu zamkniętego analizuje się na gruncie m.in. psychologii społecznej w kontekście wyjaśniania zjawisk (np. w obrębie organizacji, zamkniętych grup o różnym charakterze) związanych z „syndromem grupowego myślenia”. Jest to określenie odnoszące się do sytuacji, gdy jednostki przynależące do danej grupy, zwykle zamkniętej (np. sekta), stają się podatne na sugestie, myślą i działają przez pryzmat celów i norm wewnętrznych. Na syndrom ten składa się osiem symptomów¹⁸:

1. Wytworzone zostaje złudzenie o fatalizmie innych, nie naszym – co ma na celu podbudowanie i ośmielenie do podejmowania ryzyka;
2. Grupowe racjonalizowanie w celu zneutralizowania ostrzeżenia;
3. Wytworzenie niepodważalnej wiary w moralność grupy;
4. Wytworzenie negatywnej postawy wobec przywódców wrogich ugrupowań;
5. Indywidualna praca z członkami grupy w celu ujednoczenia wypowiedzi w „jednym słusznym kierunku”;
6. Kontrolowanie myśli przez członków grupy, aby zablokować ewentualne idee godzące w interes ugrupowania;
7. Pojawienie się złudnego przekonania o jedności decyzji – brak głosu oznacza aprobatę;
8. Pomiędzy osobami uwikłanymi w organizację znajdują się tzw. „strażnicy myśli”, którzy mają za zadanie nie dopuścić do przenikania informacji, które mogłyby naruszyć moralność grupy¹⁹.

Zbiorowości terrorystyczne, zachowując jedność, nie dopuszczają faktów, które mogłyby ją zakłócić. Uleganie i poddawanie się naciskowi grupy powoduje jednak obniżenie moralności jednostek. Powyższe czynniki wytwarzają umysł zamknięty, odporny na argumentację niezwiązaną i/lub sprzeczną z interesem grupowym. To dlatego członkowie organizacji terrorystycznych stają się żywymi maszynami do zabijania, oczekującymi rozkazu i odpornymi na elementy osłabiające poczucie misji. Członkowie grupy terrorystycznej nie muszą posiadać autorytarnych cech osobowości, wystarczy, że są podatni na wpływy autorytetów.

Ostatnim ze wspomnianych przez Sielskiego elementów określających umysł zamknięty jest czynnik psychologiczny. Zgodnie z nim za osobowość terrorystyczną odpowiada frustracja, czyli stan organizmu wywołany pojawieniem się przeszkody uniemożliwiającej osiągnięcie celu, powodujący zachowania nieadekwatne do sytuacji²⁰.

Tak zwane myślenie stadne grup terrorystycznych stwarza zagrożenie dla bezpieczeństwa państw europejskich, których rządy są zwykle głuche na argu-

¹⁸ J. Sielski, *Osobowość...*, op. cit., s. 111.

¹⁹ I. Janis, *Generalizations About Groupthink*, [w:] R.T. Golembiewski (red.), *The Small Group in Political Science. The Last Two Decades of Development*, Athens 1978, s. 162–174; za: ibidem, s. 111.

²⁰ Ibidem, s. 112.

menty. Terrorysty atakują bowiem kierowani sprzeciwem wobec panujących ideologii zachodnich oraz decyzji politycznych, najcięższe ofiary ponosi jednak zwykle ludność cywilna. W Europie jednym z poważniejszych problemów związanych z bezpieczeństwem są uśpione komórki terrorystyczne, których liczbę szacuje się na około 20²¹, a których członkowie, wtopieni w dane społeczeństwo, czekają w istocie na rozkaz dokonania zamachu. Zamachy samobójcze, z punktu widzenia organizacji terrorystycznych, mają swoje zalety. Należą do nich przede wszystkim niewyobrażalne straty, które wyrządzają, oraz fakt, że osłabiają morale ludności, wywołują strach. Powodują ogromny rezonans medialny, a rozgłos, jaki zyskują w mediach (krajowych i zagranicznych), jest zarazem formą rozpropagowywania idei przyświecających takim działaniom. Wśród innych korzyści, jakie dla organizacji terrorystycznych wynikają z przedsięwziętych akcji, jest także fakt, że terrorysta-samobójca ma możliwość samodzielnej decyzji dotyczącej czasu oraz miejsca detonacji ładunku, co pozwala na wybranie optymalnego momentu uderzenia. Sukces takiego zamachu jest gwarantowany, jeśli nawet bowiem terrorysta zostanie zatrzymany czy zidentyfikowany przez służby bezpieczeństwa, nadal może zdetonować ładunek i spowodować straty. W przypadku planowania tego typu zamachu nie trzeba brać pod uwagę ucieczki sprawcy, taka ekspedycja nie przewiduje drogi powrotnej. Brak tu także ryzyka pojmania terrorysty i prowadzenia wobec niego przesłuchań mających na celu zdobycie informacji²².

Na podstawie powyższego wydawać by się mogło, że samobójczy terroryzm jest bronią idealną do walki z przeciwnikiem. Mimo to jednak, słyszymy o powstrzymanych próbach dokonania takich ataków. Przykładem mogą być wydarzenia z połowy lipca 2015 r. we Francji, o których informował prezydent Francji Francois Hollande oraz minister spraw wewnętrznych tego kraju Bernard Cazeneuve. Zatrzymano wówczas cztery osoby w wieku od 16 do 23 lat, planujące ataki na francuskie obiekty wojskowe²³. Podobne akcje antyterrorystyczne zmuszają organizacje terrorystyczne do modyfikowania działań celem zwiększenia skuteczności zamachów. Dzieje się to np. poprzez werbowanie do szeregów „armii terrorystycznej” także kobiet, a nawet dzieci. Te pierwsze, dzięki swoim naturalnym atutom, mają przewagę nad płcią przeciwną, z tego też powodu warta podkreślenia jest ich rola w organizacjach terrorystycznych. Szahidki (kobiety terrorystki) okazują się nieocenioną bronią w tego typu atakach. Do ich atutów zalicza się: 1. Element zaskoczenia związany z płcią, kobiety rzadziej podejrzewa się o możliwość przeprowadzenia takiego ataku; 2. Łatwość ukrycia ładunku, czy to pod abajką, czy też pozorując ciążę; 3. Kobiety, które żyją w krajach ogar-

²¹ E. Wolska, *Terroryzm samobójczy jako czynnik destabilizujący bezpieczeństwo państwa*, [w:] H. Lisiak (red.), *Bezpieczeństwo. Aspekty polskie i międzynarodowe*, Poznań 2012, s. 224.

²² W. Dietl, K. Hirschmann, R. Tophoven, *Terroryzm...*, op. cit., s. 222–223.

²³ Źródło: <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1475653,Terrorysty-planowali-uderzyc-we-Francje-Udaremniono-proby-zamachow-Byly-zolnierz-zatrzymany> [dostęp 15.09.2015].

niętych konfliktem, są spragnione zemsty, co ułatwia werbunek do organizacji; 4. Przeszukiwanie muzułmanek – takie działania odstraszą żołnierzy w obawie przed reakcją społeczności muzułmańskiej; 5. Efekt psychologiczny²⁴. Kobiety, podobne jak mężczyźni, decydują się na tego typu działania z kilku powodów, między innymi z chęci uczestniczenia w dżihadzie, okupacji kraju, osobistej zemsty, zmycia hańby, czy przymusu, który może przejawiać się w formie gróźb dotyczących gwałtu, szantażu czy porwania. Działania takich kobiet mogą wiązać się także z osiągnięciem określonych profitów, np. w formie renty, która jest przekazywana po jej śmierci rodzinie²⁵.

Rozważania dotyczące działań terrorystycznych nie mogą pominąć tak ważnego aspektu, jakim jest mechanizm manipulacji. Autorka postanowiła odwołać się w tym względzie do pojęcia gry politycznej, przez którą rozumie wywieranie wpływu na ośrodki decyzyjne władzy, poprzez stosowanie samobójczych ataków terrorystycznych celem wywołania w społeczeństwie strachu. To właśnie presja psychologiczna umożliwia wymuszanie decyzji ideologicznych i stanowi jedno z poważniejszych oręży we współczesnych konfliktach. Obecnie działania terrorystyczne wykorzystywane są nie tylko w kontekście gry politycznej, ale także jako umotywowane religijnie, ideologicznie (nowy terroryzm), których zamierzeniem jest zburzenie obecnego porządku świata i ustanowienie globalnej wspólnoty wiernych. Patrząc przez pryzmat historii (lata 70. i 80.), zamachy były kierowane wolą zwrócenia uwagi opinii publicznej na konkretne problemy²⁶. Przykładem jest rewolucja islamska w Iranie (1978–1979), w wyniku której faktyczną władzę objął Ajatollah Ruhollah Chomeini. Był to moment przyjęcia przez islamistów nowej konstytucji, opartej na prawie Koranu, oraz rozpoczęcia walki z przejawami westernizacji w krajach muzułmańskich.

W kontekście zagrożeń wynikających ze strony terroryzmu (jako broni niekonwencjonalnej) i jakości konfliktów, jakie generuje, warto w tym miejscu wspomnieć o kategorii konfliktu asymetrycznego, definiowanego jako sytuacja, w której:

jedna ze stron, na skutek dysproporcji potencjałów militarnych innych zasobów wykorzystywanych w konflikcie, a także odmienności kulturowych, decyduje się na zastosowanie metod, środków i taktyk niekonwencjonalnych z punktu widzenia przeciwnika. Konflikt asymetryczny może toczyć się zarówno między państwami (konflikt międzynarodowy), jak też mieć charakter wewnętrzny (ruch separatystyczny, powstanie antyrządowe); może też mieć charakter konfliktu toczącego pomiędzy państwem a zewnętrznym wobec niego podmiotem pozapaństwowym, np. organizacją terrorystyczną²⁷.

Wobec powyższego, niekonwencjonalnymi metodami walki są właśnie przeprowadzane przez fundamentalistów islamskich samobójcze ataki terrory-

²⁴ E. Wolska, *Terroryzm...*, op. cit., s. 219.

²⁵ Ibidem, s. 218.

²⁶ T. Aleksandrowicz, *Terroryzm międzynarodowy*, Warszawa 2008, s. 36.

²⁷ M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego*, Warszawa 2007, s. 41–47 za: T. Aleksandrowicz, *Terroryzm...*, op. cit., s. 44.

styczne. Działania te stoją w sprzeczności ze światopoglądem kultury zachodniej, są niedopuszczalne i z punktu widzenia Zachodu napiętnowane. Jednakże celem wykorzystania takich metod jest osiągnięcie totalnego zaskoczenia. Do wydarzeń asymetrycznych można zaliczyć atak na dwie wieże World Trade Center w 2001 r. (patrz dalej), czy londyńskie wydarzenia z 7 lipca 2005 r. Ataki te zostały przypisane największej muzułmańskiej organizacji terrorystycznej – Al-Kaidzie, która powstała w Afganistanie pod koniec lat 80. (1988 r.) i jest uznawana za organizację międzynarodową o charakterze religijnym²⁸. Została założona przez Osamę bin Ladena. Jej trzon stanowili afgańscy weterani wojenni. Ideologicznie Al-Kaida wyrosła z wahhabizmu, czyli fundamentalistycznego odłamu sunnickiego islamu, a także programu Braci Muzułmanów²⁹. Połączone ugrupowania egipskie: Al-Gama'a, Al-Isllamiya, Al-Jihad oraz Narodowy Front Islamski Sudanu na czele z Al-Kaidą w 1998 r. utworzyły Międzynarodowy Islamski Front do Walki z Żydami i Krzyżowcami (Amerykanami)³⁰. Organizacja oddziałuje w skali globalnej, posiada ugrupowania islamskie na całym świecie. Dąży do zniszczenia państwa Izrael i Stanów Zjednoczonych Ameryki oraz zgładzenia wszystkich islamskich rządów różniących się od ich własnych założeń, czyli tych, które odstąpiły od wiary, a następnie społecznego zjednoczenia pod rządami Kalifatu³¹.

W latach 1996–2000 odnotowuje się znaczny wzrost działalności terrorystycznej. Można tu wspomnieć np. o wydarzeniach z sierpnia 1998 r. w Kenii i Tanzanii, gdy amerykańskie ambasady zostały wysadzone za pomocą samochodów-pułapek. Po tych wydarzeniach bin Laden miał trafić na listę 10 najbardziej poszukiwanych ludzi przez FBI³². Amerykanie w odwecie zaatakowali raketami kilka baz Al-Kaidy w Afganistanie. W 1998 r. Niemcy skutecznie zapobiegają atakowi na amerykański konsul w Hamburgu. We wrześniu ukazały się informacje o przechwyceniu przez amerykański wywiad dokumentów bin Ladena określających warunki werbunku nowych członków zdolnych do przeprowadzenia ataków terrorystycznych³³. 11 września 2001 r. 19 zamachowców porwało cztery samoloty pasażerskie, które przeprowadziły samobójcze ataki na nowojorskie dwie wieże WTC, Pentagon oraz Biały Dom, ten ostatni jednak nie osiągnął swojego celu i rozbił się w Pensylwanii. Do tej pory istnieje wiele kontrowersji oraz rozbieżności między informacjami, które są dostępne dla opinii pu-

²⁸ M. Nizioł-Celewicz, *Terroryzm*, [w:] *Międzynarodowe stosunki polityczne*, red. M. Pietraś, Lublin 2007, s. 541. Al-Kaida po raz pierwszy zaatakowała amerykańskie WTC już w 1993 r., zginęło wtedy sześciu cywilów, a przeszło tysiąc osób odniosło rany. Podłożone ładunki wybuchowe w garażu WTC miały doprowadzić do jego zawalenia.

²⁹ Ibidem, s. 550.

³⁰ B. Hołyst, *Terroryzm*, t. 1, Warszawa 2011, s. 621.

³¹ M. Nizioł-Celewicz, *Terroryzm...*, op. cit., s. 550.

³² *Dzielo zniszczenia Al-Kaidy*, <http://wiadomosci.wp.pl/gid,13371882,gpage,4,img,13371905,kat,355,title,Dzielo-zniszczenia-Al-Kaidy,galeria.html?ticaid=1136d4> [dostęp 7.03.2015].

³³ B. Hołyst, *Terroryzm*, op. cit., s. 625.

blicznej, a tym, co rzeczywiście mogło mieć miejsce 11 września 2001 r. Jedno wydaje się jednak pewne, wydarzenia te wyznaczają początek otwartej wojny Ameryki z terroryzmem, rozpoczynając od Afganistanu. W późniejszym okresie Al-Kaida jeszcze wielokrotnie dokonywała ataków, m.in.: dyskoteka na Bali w 2002 r. (202 ofiary, 300 rannych), od 7.30 do 8.00 rano 11 marca 2004 r. seria ataków terrorystycznych w Madrycie na pociągi osobowe (192 ofiary, 1,5 tys. rannych), metro w Londynie w 2005 r. (52 ofiary). Do samobójczych zamachów terrorystycznych doszło także 7 lipca 2005 r. w Londynie i w Szkocji, gdzie odbywał się szczyt państw G8 – atak rozpoczął się o 8.49 (3 eksplozje w odstępach około 50 s), podczas porannego szczytu w Londynie, drugi wybuch nastąpił o godzinie 9.47. W tym dniu stan alarmowy podjęto w całej Unii Europejskiej. Zamachy te były ze sobą skoordynowane, odbywały się jednocześnie. Był to tzw. atak symultaniczny, który wydaje się jeszcze trudniejszy do wychwycenia przez służby bezpieczeństwa, z uwagi na rozrzucenie w różnych miejscach. Do zamachów przyznała się Tajna Grupa Dżihadu Al-Kaidy w Europie. Samobójcami-zamachowcami było trzech Pakistańczyków urodzonych i mieszkających w Londynie, ponadto mężczyzna pochodzący z Jamajki. Ich wiek nie przekraczał 30 lat³⁴. Wszyscy zginęli na miejscu podczas detonacji samobójczych ładunków-pułapek. Opóźnienie wybuchu ostatniej bomby, mogło wynikać z wahania się najmłodszego 18-letniego terrorysty, który zdecydował się zdetonować ładunek już nie w metrze, ale w piętrowym autobusie. Atak miał być zemstą za masakrę, jakiej dopuściła się w Iraku i Afganistanie Wielka Brytania³⁵.

W kontekście powyższych faktów nie sposób przemilczeć fali muzułmanów zalewającej Europę Zachodnią, poszukujących oprócz pracy także warunków do życia dla siebie oraz swoich rodzin. Dla ludzi tych równie ważnym jest element świadomościowy, czyli możliwość korzystania z dobrodziejstw demokracji, a więc wolności wyznania. Tymczasem właśnie na tym tle w relacjach mniejszości muzułmańskiej ze społeczeństwami zachodnimi dochodzi do kolizji i nieporozumień, które poruszają opinię publiczną. Przykładem może być sytuacja w laickiej Francji, dotycząca noszenia chust przez muzułmańskie uczennice szkół publicznych. Przeegrany głośny proces francuskiej muzułmanki świadczy o próbach bronienia nie tylko Francji, ale także Europy (Trybunał w Strasburgu odrzucił skargę) przed rozprzestrzenieniem się islamskich praw religijnych.

Pomimo śmierci przywódcy Al-Kaidy bin Ladena (2 maja 2011 r.) oraz zakończenia przez Stany Zjednoczone wojny z Irakiem (15 grudnia 2011 r. odbyła się oficjalna ceremonia zakończenia misji w Iraku), walka z terroryzmem trwa nadal, co więcej obecnie stosowane metody przeciwdziałania nie przynoszą pożądanych rezultatów. Pomimo obalenia poprzednich reżimów wciąż brakuje sta-

³⁴ *Zamach w Londynie (7 lipca 2005)*, http://pl.wikipedia.org/wiki/Zamach_w_Londynie_%287_lipca_2005%29 [dostęp 7.03.2015].

³⁵ *Zamachy w Londynie*, <http://wiadomosci.wp.pl/gid,14737798,gpage,6,img,14737893,kat,1356,title,Zamachy-w-Londynie,galeria.html> [dostęp 7.03.2015].

bilizacji. Centralna logika stosowania zamachów terrorystycznych wydaje się oczywista, ataki mają zmusić rządy państw do ustępstw bądź społeczeństwo do buntu przeciwko rządowi. Oczywistym wydaje się również to, że strategię tego typu działań są stosowane przez słabe militarnie ruchy narodowe.

Bibliografia

- Aleksandrowicz T., *Terroryzm międzynarodowy*, Warszawa 2008.
Bolechów B., *Terroryzm w świecie podwubiegunowym*, Toruń 2002.
Bolechów B., *Terroryzm – aktorzy, statyści, widownie*, Warszawa 2010.
Dietl W., Hirschamn K., Tophoven R., *Terroryzm*, Warszawa 2009.
Hołyst B., *Suicydologia*, Warszawa 2011.
Hołyst B., *Terroryzm*, t. 1, Warszawa 2011.
Horgan J., *Psychologia terroryzmu*, Warszawa 2015.
Huntington S.P., *Zderzenie cywilizacji*, Warszawa 2008.
Lisiak H. (red.), *Bezpieczeństwo. Aspekty polskie i międzynarodowe*, Poznań 2012.
Markowski A., Pawelec R., *Słownik wyrazów obcych i trudnych*, Warszawa 2002.
Pietraś M. (red.), *Międzynarodowe stosunki polityczne*, Lublin 2007.
Tomasiewicz J., *Terroryzm na tle przemocy politycznej (zarys encyklopedyczny)*, Katowice 2000.
Wróblewski W. (red.), *Terroryzm globalne wyzwanie*, Toruń 2006.

Witryny internetowe:

- <http://www.polskieradio.pl/>
<http://wiadomosci.wp.pl/>
<http://pl.wikipedia.org/>

Suicide terrorist attacks as a kind of political game (in the context of security of the XXI century)

Summary

It might seem that suicide terrorism is a weapon almost perfect. The man with belt Shahid is the strongest link in the wars that have been introduced at the beginning of the XXI century. The state alone, but also the cooperation of international organizations and institutions have limited resources in this unequal battle ideologically. Fighters, which dying in the name of faith after the psychological “treatment” at the hands of terrorist organizations, they are not only men but also women and even children. Machine, which is hard to stop, poses a real threat mainly to Europe, which has become a new area of recruiting power ranks of terrorist organizations.

Keywords: terrorism, suicide terrorist, terrorist organizations, fundamentalism, militants, terrorist attacks.